

VII
ОД БЕОГРАДА ДО КРАЈА РАТА

БОРБЕ НА СРЕМСКОМ ФРОНТУ

По ослобођењу Београда, Бригада је у саставу 6. пролетерске дивизије продужила наступање правцем Батајница — Нова Пазова — Пећинци — Рума — Манђелос. У рејону Манђелоса посела је положај, који је одмах почела утврђивати.

Доласком Бригаде на сремски фронт знатно су се променили услови борбених дејстава. До тада су борци и старешине Бригаде користили природне заклоне у борби, јер је то земљиште омогућавало по планинама Лике, Босне, Црне Горе и Србије. Сад су се нашли у Сремској равници, очи у очи са непријатељем, који је у четворогодишњем рату по Европи увежбан у ратничким вештинама у свим условима и на сваком земљишту. Зато је укопавање у земљу био основни услов очувања живе силе и технике од непријатељског уништења, јер су наши положаји на неким местима били удаљени од непријатељских свега неколико десетина метара. Укопавање у земљу и рововски рат за наше борце и старешине није био ни мало лак. За старе борце Личане склањање у заклон био је кукавичлук. Тако схватање требало је разбити и привикнути се на нове услове ратовања које је диктирала Сремска равница. Док се то схватање разбило и док су се борци па и старешине навикли на нове услове ратовања, пало је много живота. Испред борбеног поретка Бригаде налазио се врло лукав непријатељ. Поред Немаца, против наших снага бориле су се квислиншке снаге Павелића, које су сачињавале усташе и домобрани.

Бригада је у рејону Манђелоса, током целог новембра, водила веома тешке борбе у одбрани и нападу. Услови за борбена дејства били су тешки. Јака зима, снег, киша, подземне воде, блатњав терен, отежавали су борбена дејства. Па и поред тога мање тединице, водови и чете, а нарочито извиђачке јединице, водиле су активна борбена дејства. Вршена су насилна извиђања и узнемиравања непршатеља у циљу његовог изнуравања и доношења му губитака. У борбама у рејону Манђелоса и Ирига, Бригада је нанела непријатељу велике губитке. Убијено је 129 непријатељских војника, а много више их је рањено. Уништена су 4 немачка тенка и заробљено много ратног материјала. Али, и Бригада је имала доста губитака. Погинуло је 15 бораца и старешина, 54 су рањена, а неколико је нестало. Између осталих погинули су комесар 3. батаљона Илија Баста из Средње Горе, Савка Мандарић четна болничарка из Врепча и борци Бранислав Јанковић из Поповца, Стеван Јабричевић из Постурице, Војислав Вујић из Београда и други. То су прже жртве Бригаде на Сремском фронту.

После исцрпљујућих борби на Сремском фронту, Бригада је, почетком децембра, повучена на одмор у Београд. Одмор је искоришћен за поуну и преоружање јединица, реорганизацију и војно-стручну и политичку обуку и припрему за предстојећа дејства.

У Београду је попуњена новим борцима из Ниша, Сврљига, Врања и Крушевца, а прије тога су у "Бригаду ступили добровољци из места која је Бригада ослобађала од Ужичке Пожеге до Београда. Добровољно су ступали у наше јединице голобради младићи стари од 18—20 година, а било их је и млађих. Било је много примера где су младићи долазили у јединице и молили старешине да их приме, јер су желели да и они дају свој допринос борби за слободу свог народа. Тако је један младић дошао у 4. батаљон и молио да буде примљен у јединицу, али да се каже његовој мајци да је мобилисан, пошто је био млад и јединац — родитељи га нису пуштали у партизане. Примљен је у Бригаду. Врло брзо се показао као храбар бопац, а на Сремском фронту је постао Скојевац. Брошо стање Бригаде је у Београду нарасло на око 2.500 војника и старешина. Попуњена је са 90 одсто младих војника, који нису имали никакво искуство у борбама. Чак нису знали ни руковати оружјем.

Бригада је у Београду добила нову, руску ратну технику — топове, минобацаче, тешке митраљезе, пушкомитраљезе, аутомате и друго. Ново наоружање је захтевало и нову организацију. Поред четири пешадијска батаљона, формиране су самосталне чете и то: чета аутоматичара, инжињеријска чета, извиђачка чета, чета за везу, транспортна чета, батерија минобацача, батерија противавионских топова и чета противтенковских пушака. Тако су у Бригади први пут образовани родови војске. Формиране су и службе: интендантска, санитетска, саобраћајна. По бројном стању, наоружању и ватреној моћи, Бригада се приближила јачини јединица тога ранга армија учесница II светског рата.

Дошло је и до извесних кадровских промена. За команданта Бригаде постављен је Љубомир Медић Брзица, а Јуре Брмболић за помоћника комесара. Замењени су и неки команданти и комесари батаљона.

Одмор у Београду искоришћен је за интензивну војностручну обуку. Поред наставе гађања, стројеве обуке, војници и старешине су интензивно изучавали борбена дејства (напада и одбране) упознавали се са новом ратном техником. Учили су да рукују оружјем и гађају, затим да минирају и разминирају минска поља, да се утврђују. Са старешинама је извођена обука из командовања, читања карата, решавања тактичких задатака, вођење штапске ратне документације и администрације. Са војницима и старешинама извођена је и политичка настава, на којој су се упознавали са војно-политичком ситуацијом у нашој земљи и у свету, са посебним освртом на ситуацију на фронту.

Бригада је за месец дана одмора у Београду извршила свестране припреме за даља борбена дејства. Борбено се оспособила за фронтална дејства.

Посада МБ — 120

Сремском

ф р о н т у

ПОНОВО НА СРЕМСКОМ ФРОНТУ И БОРБЕ ДО ПОЧЕТКА ПРОБОЈА

Почетком јануара 1945. године Бригада је стигла у рејон Илинаца (5. јануара), где је образовала дивизијску резерву. Прва и Друга бригада смениле су 21. дивизију. Једанаестог јануара Трећа бригада је распоређена у рејон Доње Ново село према Комлетинцима. Десно је распоређена наша 1. бригада, а лево 22. космајска. Наша бригада је на тај начин заузела централни положај у борбеном поретку 6. дивизије. Растојање између борбеног поретка дивизије и немачких положаја износило је 700—1000 метара. Пред фронтом дивизије налазио се 34. немачки армијски корпус.

По доласку на фронт јединице Бригаде приступиле су уређењу ровова и саобраћајница, који су делимично већ били ископани. Веома хладно време, снег и подземне воде отежавали су инжењеријске радове.

И поред радова на утврђивању положаја јединице су изводиле и активна борбена дејства. Борбене групе су вршиле насилна извиђања у циљу откривања распореда непријатељских снага. Та дејства су изводиле, углавном, ноћу. Користећи мрак приближавале су се непријатељском положају и ватале „живе језике“. Наши штабови добијали су драгоцене податке од „живих језика“, о јачини, саставу, распореду и намерама непријатеља. У тим нападима наше јединице грпеле су и губитке. Тако је 12/13. јануара 1945. године прва чета другог батаљона напала непријатељске положаје у рејону села Комлетинци, где је 8 бораца рањено. Четврти батаљон напао је село Ком-

летинци ноћу 14/15. јануара и такође претрпео велике губитке: 6 погинулих и 12 рањених бораца, а 16. јануара један вод 4. батаљона, приликом наеилног извиђања, ликвидирао је 7. непријатељских војника.

Јединице 34. немачког корпуса 17. јануара кренуле су у офанзиву и присиле нашу дивизију на повлачење. По наређењу штаба 6. дивизије, Бригада је повучена у рејон Илинаца. Добила је задатак да дејствује бочно по непријатељским снагама на комуникацији Товарник — Шид. Батаљон Крбава водио је нарочито тешке борбе 17/18. јануара према Товарнику, одакле је непријатељ нападао. У тој борби батаљон је нанео Немцима тешке губитке. Убијено је 120 непријатељских војника, а много више их је рањено, а батаљон је имао 7 мртвих и 18 рањених бораца. Те борбе на Сремском фронту, после одмора у Београду, биле су прво ратно „крштење“ младих бораца са којима је Бригада попуњена. Нови борци су у тим борбама испојили велику храброст и самопожртвовање. Нарочито су се истакли борци 1. и 2. вода 1. чете 4. батаљона предвођени водницима Миланом Жигићем и Николом Шепом.

Због напредовања непријатељских снага и пада Шида у његове руке, Бригада је, по наређењу штаба 6. дивизије, пребачена на положај северно од Илинаца где је сменила Прву бригаду. Она је 22. јануара напала непријатеља у Товарнику, са тежиштем напада на железничку станицу, и претрпела велике губитке — 11 погинулих и 28 рањених. Због јаког отпора непријатеља, напад Бригаде на Товарник је обустављен. Од 23. до караја јануара, Бригада је водила нападно-одбрамбена дејства са много надмоћнијим непријатељем у рејону Илинци — Товарник, претрпевши велике губитке — 39 погинулих и 126 рањених бораца и старешина.

Крајем јануара 1945. године 6. пролетерска дивизија добила је задатак да затвори правац Немци — Адашевци. У оквиру тога задатка 3. бригада је посела положај западно од Шида и Мале Вашице, где је приступила уређењу положаја и организацији одбране. Непрекидни напади непријатеља, киша, снег и велика хладноћа отежавали су радове на уређењу положаја. Читав борбени поедак Бригаде био је укопан у земљу, јер се једино на тај начин могло заштитити људство од зиме и непријатељских дел'става. Нарочито су били опасни немачки снајперисти. Они су непрекидно вребали и гађали сваког ко би се помолио изнад нивоа земље. Сваку непажњу наших бораца непријатељ је кажњавао смрћу. И наше јединице су такође имале снајпере. Наши снајперисти уништили су много непријатељских војника и старешина. У времену од 4. II до 8. III 1945. године снајперисти су убили 17 немачких војника, патроле су убиле 12 војника, а 4 су убијена из заседе.

Десно од наше бригаде налазиле су се јединице 1. пролетерске дивизије, а лево 1. бригада наше дивизије.

Живот у бункерима и рововски рат био је веома тежак. Земљиште расквашено, киша, снег и јака зима отежавали су живот бораца У првим борбеним линијама.

Делови бригаде који су били у другој борбеној линији били су у много повољнијем положају. У тим јединицама извођен^ је војнострук-

Борци литраљеске чете 1. батаљона „Велебит“ на положају код Илинача март
1945. године

280
чна обука и политичка настава. Борци су обучавани у руковању оружјем, гађању и другим војним вештинама. Читава војностручна обука била је подређена непосредним борбеним задацима на фронту.

На простору између положаја Бригаде и борбеног распореда непријатеља Немци су поставили минска поља и бодљикаву жицу. Затс су напади наших група вршени ноћу уз претходно рашчињавање те-

рена и углања нагазних мина. То рашчишћаваће вршили су у почетку инжењерци, док се нису обучили сви војници.

Рачуна се да су јединице Шесте дивизије, од почетка 1945. до почетка пробоја Сремског фронта, имале губитке само од нагазних мина око 150 погинулих бораца. Наша бригада је имала 86 погинулих и 307 рањених бораца. У истом том времену убијено је 322 непријатељска војника и заробљено много ратног материјала.

После тешких борби, успеха и неуспеха, Бригада је повучена у Адашевце у дивизијску резерву. Одмор од свега 7 дана искоришћен је за реорганизацију и обуку јединица у циљу припреме за даља борбена дејства. Пошто је 6. дивизија прешла на тројну формацију у бригади је расформиран 2. батаљон Бићо Кесић, а 4. батаљон Крбава преименован је у други батаљон. Од тада Бригаду су сачињавали 1. батаљон Велебит, командант Бошко Ћопић, комесар Раде Суша, 2. батаљон, командант Милош Ћурувић, комесар Божо Сурла, и 3. батаљон — командант Александар Зорица, комесар Тодор Жегарац. Приштапске јединице остале су без промене.

НЕПОСРЕДНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА ПРОБОЈ СРЕМСКОГ ФРОНТА

Шеста пролетерска дивизија у прољетној офанзиви (1945. године) Прве армије, сврстана је у такозвану Босутску групу, коју су сачињавале још 11. дивизија и коњичка бригада. Дивизија је добила задатак да наступа општим правцем: Моровић — Стрешинци — Врбања — Оток, са основним задатком да овлада Босутским шумама, изманеврише утврђену зону и на линији Врбања — Жупања успостави везу са јужном групом, коју су сачињавале Друга пролетерска, 5. и 17. дивизија.

Трећа бригада по пристизању у село Моровић добила је задатак да овлада местом Врбања, које су бранили Немци, усташе и домобрани. Према неким подацима тада се у Врбањи налазило око 2.000 непријатељских војника.

Још у Моровићу јединице су погуњене потребним количинама хране и муниције. Са штабовима батаљона и командирима чета одржани су састанци, на којима су упознати са борбеним задацима својих јединица. Одржани су партијски и скојевски састанци, а затим конференције чета и на тај начин је сваки борац и старшина упознат са конкретним борбеним задацима.

Пошумљен и мочваран терен испред нашег борбеног поретка омогућавао је непријатељу, да ослањајући се на упоришта по селима, лако затвори и контролише излазе из шуме и мочваре са мањим снагама.

БОРБЕ БРИГАДЕ ЗА ВРБАЊУ И СОЉАНЕ

По завршеним припремама Бригада је кренула из Моровића у правцу Врбање и ујутро 6. априла 1945. године избила у рејон Шпољарића стана, источно од места Врбања. Бригада је са два батаљона напала Врбању. Други батаљон, ојачан противтенковским топовима и тешким митралезима, напао је Врбању са севера, а трећи батаљон, са

истим ојачањима, са југоистока. Први батаљон је делом снага (једном четом) напао непријатељске снаге у Сољанима, садејствујући деловима 11. дивизије, а две чете су задржане у бригадној резерви.

Напад батаљона подржавала је авијација и артиљерија. Пред муњевитим нападом наших снага непријатељ, збуњен и изненађен, после трочасовне борбе, повлачи се у правцу жељезничке станице Врбања. Тако је 6. априла 1945. године већ око 11 часова Врбања била ослобођена. У тој борби убијено је 30 непријатељских војника и старешина, а 29 их је заробљено. Заплењена су 3 тешка митраљеза, 14 пушкомитраљеза, 115 пушака и на десетине хиљада разноврсне муниције. На нашој страни су погинула 2 борца, а 4 су рањена.

Поседањем Врбање са нашим снагама угрожено је извлачење Немачких снага из правца Брчког ка Винковцима. Да би осигурали повлачење својих снага из Босне, Немци су 6. априла увече напали наше снаге у Врбањи са 16. пуком из састава своје 22. дивизије, која се налазила у Брчком. Тако је Трећа бригада била присиљена да пређе у одбрану, истуривши 2. батаљон према Комлетинцима и Отоку где се налазио непријатељ. Трећи батаљон затварао је правац од Дреновца и Сољана.

Бригада није успела да утврди своје одбрамбене положаје, јер је непријатељ журио да поново освоји Врбању. У нападу на Врбању Немци су употребили и тенкове. Употреба тенкова збунила је наше старешине, пошто су ценили да се на том делу фронта не могу употребљавати тенкови, с обзиром на карактер земљишта. Немци су извршили жесток напад на наше положаје са много надмоћнијим снагама. Бригада је одбијала 5 јуриша Немаца 7. априла. Због надмоћности непријатеља у живој сили и техници, ипак се повукла из Врбање у правцу Бранићева и Гвоздића стана.

У одбрамбеним борбама за Врбању претрпела је велике губитке. Погинуло је 49 бораца и старешина, а 100 их је рањено. Само у трећем батаљону погинула су 44 борца, међу њима и командир 3. чете Дане Заклан и помоћник комесара Раде Вутовић. Из те чете избачен је из строја цео командни кадар. Док се 2. и 3. батаљон борио за Врбању, 1. батаљон је са деловима 11. дивизије нападао Сољане. Непријатељ је жилаво бранио то место, где те био добро утврђен. Због јаког утврђења непријатељских положата и закашњења неких делова 11. дивизије, Сољане нису заузеле, а батаљон је претрпио велике губитке. Погинуло је 20 и рањено 47 бораца и старешина.

По поновном паду Врбање у непријатељске руке, 3. бригада је по наређењу штаба 6. дивизије, 8. априла преоријентисала своја дејства на Сољане. Сољане су напали 1. и 2. батаљон. Непријатељ је пружио жилав отпор, али је под снажним налетом наших снага био присиљен да 9. априла напусти Сољане и да се повуче у Врбању. У том нападу нарочито се истакао 2. батаљон под командом храброг команданта Милоша Ћурувије. Према извештајима штабова батаљона у борби за Сољане убијено је око 100 непријатељских војника, а много више их је било рањено. У нашим батаљонима погинуло је 37 бораца, 148 је рањено. Поред осталих погинули су заменик командира чете Ђорђе Газибрадић, помоћник комесара чете Исо Смиљанић и војник Ђуро Узелац.

По заузимању Сољана, Бригада је добила задатак да нападне непријатеља у Врбањи, уз садејство наше друге бригаде и делова 11. дивизије. Други и трећи батаљон напали су опет Врбању, а 1. батаљон железничку станицу Врбања, 11. априла. Непријатељ се грчевито бранио. За Врбању су вођене огорчене борбе ноћу 11/12. априла. У тој борби Бригада је имала 10 погинулих и 70 рањених бораца и старешина.

Према извештају штаба 3. бригаде од 15. априла, упућеног штабу 6. пролетерске дивизије, од 6. априла када су почела дејства Бригаде за пробој Сремског фронта, до ослобођења Врбање и Сољана — до 15. априла 1945. године, погинуло је 104, рањено 309 и нестало 5 бораца.

ПОГИБИЈА КОМАНДАНТА БРИГАДЕ

У борби код Врбање Бригада је претрпела велики губитак. Пошнуо је командант, мајор Љубомир Медић Брзица. Њега је разнела топовска граната 7. априла 1945. године, у време када је издавао зацатке командантима батаљона. Вест о погибији команданта Брзице брзо се прочула у свим јединицама Бригаде. Она је тешко погодила све борце и старешине, јер су га много волели. Био је то стари, искусни борац и командант, неустрашив у борби, добар друг и старешина који је зрачио оптимизмом и људским особинама. Поседовао је извршне командантске особине. У борби је увек био међу првима и својом храброшћу уливао поверење и оптимизам код потчињених.

Надимак Брзица добио је од својих другова још у првим данима борбе 1941. године. Тај надимак је одговарао његовом темпераменту: брзо је говорио, брзо доносио одлуке и још брже дејствовао. Као командант био је оштар и правичан, при издавању борбених задатака кратак и јасан. Пре доласка на дужност команданта Бригаде командовао је батаљоном. Као најбољи командант батаљона постављен је за команданта Бригаде, децембра месеца 1944. године. Успешно је воцио Бригаду, која је, под његовом командом, са великим успехом извршавала све борбене задатке.

Илија Радаковић

ДВОДНЕВНЕ БОРБЕ ЗА ВРБАЊУ

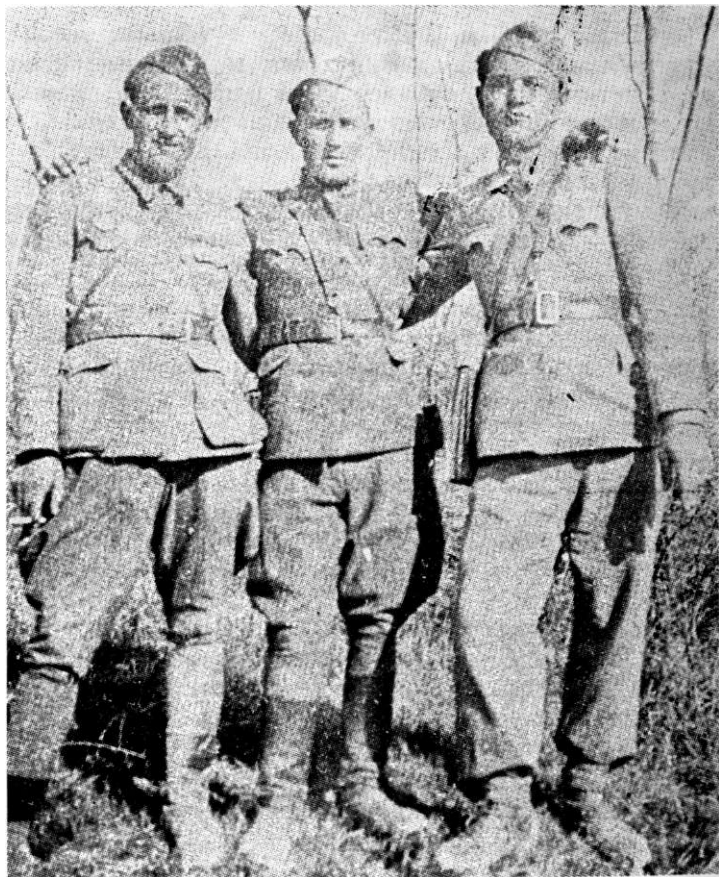
У поподневним часовима, 4. априла 1945. године, на положајима јужно од с. Илинци, 2. батаљон су сменили делови 42. македонске дивизије. По смењивању, батаљон је извршио покрет правцем Мала Вашица — Адашевци, где се разместио за одмор. Истог дана, око 14,00 часова, батаљон је продужио правцем Адашевци — Моровић, где је заноћио.

Кад је свануло командири водова и чета су упознати са предстојећим задацима. Организовали смо чишћење и подмазивање оружја и попуну муницијом. Сећам се да је на сваки пушкомитраљез додељено по 3.000 метака, на аутомат по 300, као и за полуаутоматску пу-

шку, а на пушку по 100 метака. Сваки борац је добио по 5 ручних бомби. Одржани су четни и водни састанци, где је извршена анализа и критички осврт на дотадашње борбе. Истицани су најбољи појединци, одељења и водови. Најбољим борцима и десетарима подељена су одликовања, која је уручио командант батаљона Милош Турувија.

Батаљон је око 15,00 часова кренуо правцем Моровић — Врбања, Јужно од села Батровци и Липовац, прешао порушени мост на р. Босут и наставио покрет преко Босутских и Спачванских шума. Маршovalo се целу ноћ, уз пратњу густе хладне кише и по великој помрчини.

Батаљон је, сутрадан око 07,00 часова, избио источно од с. Врбање у шири рејон Шољарића стана. Ту су извршене последње припреме за напад, прецизирани су задаци и правци напада.

С лева на десно:
Дане Радмановић,
Раде Суша и Душан
Сремском Дukiћ на фронту

Уз подршку бригадне артиљерије, око 10,00 часова, батаљон је кренуо у напад на с. Врбању. У садејству са 3. батаљоном Мирко Штулић, батаљон Крбава је из покрета, и без већег отпора непријатеља, заузео Врбању, а потом прешао у одбрану, затварајући правац Винковци — Бошњаци — Жупања. Део снага је био оријентисан према железничкој станици Врбања.

Прва чета ојачана са два тешка митраљеза и четири ПТ пушке, затварала је правац Врбања — Винковци. У току ноћи смо држали положаје и организовали одмор и сушење одеће и обуће у ближним кућама, јер се одбрана простирала испред ивице села на око 200 метара. Киша је и даље повремено падала и ноћ је била јако мрачна. Повремено сам, као командир вода, са делегатом Милом Кораћем обилазио борце на положају. Вративши се у кућу где су се борци одмарили по сменама, наишао сам на следећи случај. Неком од бораца испала је бомба и пала у ватру. Само захваљујући сналажљивости пушкомитраљесца Милутина Миленковића Зеке, из Врњачке Бање, који је зграбио бомбу из ватре и бацио је преко моје главе, нико није страдао. Кад је бомба експлодирала, помислио сам да се непријатељ привукао. Повикао сам: „узбуна, узимајте оружје и излазите напоље“. Борци који су спавали, као и они који су били будни, поскакали су и појурили напоље. Убрзо се све разјаснило .

Седмог априла 1945. године у тутарним часовима, непријатељ је упутио мање снаге од Винковаца и Жупање на положаје 2. батаљона, а истовремено, отпочео је са нападом са правца Брчког, Дреноваца и жељезничке станице Врбања на положај 3. батаљона, који се налазио источно од нашег батаљона. Командант батаљона Милош Ћурувија наредио је командиру 1. чете да мој вод ојача са једним тешким митраљезом и две ПТ пушке. Воду су придата и два пудшомитраљеза из састава 1. чете, те смо хитно упућени у састав 3. батаљона.

Јавио сам се команданту батаљона Александру Зорици и комесару Милану Ћурчићу. Они су ми наредили да што пре поседнем положај на левом крилу 3. чете, источно од Врбање, и да упопно браним положај. Вод те посео положај дуж једног канала, а непријатељ је већ био на свега 150—200 метара. Током целог дана непријатељ је, уз подршку тенкова и артиљерије, више пута, и по цену великих губитака, покушавао разбити одбрану батаљона. Организованом ватром и бочним ударом делова наше 2. бригаде, напад непријатеља је заустављен. Прије пада мрака позван сам да се хитно јавим команданту Зорици. Кад сам се Јавио, рече ми: „Где си мој Жига? Данас сте јуначки издржали ударе Немаца. Али ноћас очекујемо тош теже задатке и окршаје. Извуци вод и" затвоори правац према жељезничкој станици Врбања. Данас га те бранила 2. чета и претрпила тешке губитке. Положај упорно браните. Десно од вас брани се наша 1. чета, а лево, и у позадини, бране се делови 2. и 3. чете. Везу са командом батаљона одржавати куририма и телефоном". Под заштитом митраљеза брзо смо посели одређене положаје.

Са падом мрака почиње и киша. Са делегатом вода Милом Кораћем обилазим положај и дајем допунске задатке десетарима и борцима.

Немци су још пре упућивања наших патрола, упутили већу групу бомбаша, који су у једном моменту снажно засули ручним бомбама наш положај. Истовремено, немачки стрељачки строј, уз поклич „Ура“ (изненадило нас је да Немци нападају ноћу, а посебно да вичу „ура“), пошао је на јуриш. Јуриш непријатеља дочекасмо снажном ватром и бомбама. Непријатељ је био изненађен чврстином наше одбране и снажне ватре. Његов стрељачки строј је убрзо био заустављен на отвореном простору. Нама се пружио прилика да неприја-

теља тучемо наизменично, бадањем ручних бомби и отварањем снажне ватре. Честим осветљавањем терена приметили смо да испред нас на 20 до 30 метара лежи велики број изгнулих непријатељских војника.

Негде око 22,00 часа смо закључили да је напад непријатеља заустављен и да смо му нанели огромне губитке. Осветљавањем терена приметили смо да Немци извлаче своје погинуле војнике, а бомбаши непријатеља су лежали мртви испред наших ровова.

Једно време владало је затишје.

У овим борбама за Врбању истакло се много бораца, дивних другова чија имена треба истаћи, а посебно делегата вода Милу Кораћа, десетара Јову Шајиновића, пушкомитраљесца Милутина Пантелића, Милана Јанковића, Милутина Миљковића званог Зеку, Радојицу Коштиња, Раду Маринковића и друге.

Милан Жигић

ТРИ ЈУРИША НЕМАЦА

Четвртог априла 1945. године дијелови 42. дивизије смењују на положајима на Градини 3. батаљон Мирко Штулић, који одлази у састав Бригаде у с. Мала Вашица, одакле се, истог дана, цела бригада пребацује у с. Моровић. Тада сам командовао 1. водом 3. чете 3. батаљона. Моја чета је била попуњена више од 50 одсто младим борцима између 18 и 25 година, углавном Србијанаца. У току јесени и зиме, на фронту, свако слободно време коришћено је за обучавање бораца у руковању оружјем и гађању.

Петог априла увече, почело је пребацивање јединица преко порушеног жељезног моста на реци Босут, који је био провизорно оспособљен за прелаз јединица. Марш 1е почео преко Босутских шума поправљених водом, која је на местима достигала борцима до појаса.

У свануће 6. априла, јединице су избиле на ивицу шуме. Борци озебли, мокри и ненаспавани, очекивали су предах. Али, да непријатељ не би открио наше присуство у непосредној близини, јединице су из покрета заузимале положај и, према задатку, муњевитом брзином кренуле у напад. Непријатељ је био изненађен, што је омогућило нашим јединицама да за три часа заузму Врбању, уз мале губитке. Непријатељ се повукао у правцу жељезничке станице и даље.

По наређењу штаба 3. батаљона, 3. чета је заузела положај на сјеверозападном дијелу села, према путу који води од села Дреновци ка Врбањи. Други вод, под командом водника Перице Обрадовића, одређен је на предстражу према селу Дреновци. Ноћ је била тамна. Палада је ситна киша, а немачке снаге су се повлачиле од Брчког према Винковцима. Око 3 часа извидница је обавестила водника Обрадовића да наилазе Немци. Он их је пустио на блиско одстојање и покосио. Немци застају и туку из минобацача, од чије ватре многи гину. Ту је погинуо и водник Перица Обрадовић. Њему је притрчала

четна болничарка од 16 година, родом из Љига, али и њу погађа митраљески рафал, тако да и она остаје крај мртвог водника.

Немци су три пута јуришали на наше положаје. Али, су сваки пут били одбијени уз велике губитке. И наша чета има доста мртвих и рањених, али захваљујући борбености бораца положај није напуштен. Око 10 часова погинуо је и командир чете Димитар Заклан и помоћник комесара Раде Војновић. Тада сам преузео команду над четом. Око 15 часова појавила су се два немачка тенка из правца железничке станице. Имали смо две противтенковске пушке, постављене на том правцу. Нишанције на њима су били млади борци, врло храбри и сигурни у своје оружје. Кад су тенкови пришли на блиско одстојање, отворили су ватру. Први тенк је оштећен, а другд се повукао. Цели дан се водила огорчена борба. Чета није попустила иако је остала скоро без половине људства. Око 19 часова смењује нас чета из резерве батаљона.

Повлачимо се у позадину. После пола ноћи чета је поново уведена у борбу и тек око 4,00 часа добили смо наређење за повлачење. Приликом повлачења комесар чете Мирослав Смиљанић, штитећи повлачење аутоматом, бива рањен у леву страну груди. Успели смо да га извучемо. Остао је жив.

У тој борби, из чете је погинуло осам бораца и руководиоца, девет је рањено.

Марко Баста

ПРВИ ХИТАЦ — ПУН ПОГОДАК

Село Сољани лежи у пространој Сремској равници, око 8 км југоисточно од села Врбања. Село је ушорено, уз главну комуникацију и сеоски пут, које се пресецају под углом од 90°. Окружено је сеоским пашњацима и обрадивим земљиштем, са ретким живицама и дрвећем дуж ораница, и са по неким каналом за одводњавање. Припремљено је за дужу одбрану. На улазима дуж главних путева постављени су бетонски бункери за контролу прилаза селу са све четири стране. У међупросторима израђени су изоловани стрељачки заклони пуног профила, повезани саобраћајницама са првим кућама у селу. На црквеном торњу постављено је митраљеско гнездо, одакле су контролисани ватром сви прилази селу. Село је бранио јак усташко-домбрански гарнизон. У систему одбране правца Брчко — Жупања, село Сољани и Врбања представљали су кључне објекте који нису смели пасти до повлачења непријатељских снага северно од Саве на прелазу код Брчког.

Наша бригада у пролећној офанзиви на Сремском фронту добила је задатак да овлада селима Сољани и Врбања, а затим да са другим нашим снагама продужи наступање правцем Жупања — Винковци. Напад на село Врбању извршен је главним снагама бригаде, 6. априла 1945. у 8 часова. Батаљон Велебит је првог дана борбе био у бригадној резерви, а следећег дана добио је задатак да изврши напад

Г р у п а б о р а ц а п а п о л о ж а ј у С р е м с к о г ф р о н т а п р о л е ће 1945. г о д и н е

на село Сољани. После неколико узастопних јуриша, и поред снажне артиљеријске подршке, батаљон није успео да упадне у село, претрпевши при томе осетне губитке. Непријатељ се очајно бранио. Нарочито ефикасно је тукао брисани простор на прилазима селу јаком митраљеском ватром из бункера и са торња сеоске цркве. Било је очигледно да у следећем нападу треба ефикасније неутралисати ватру из бункера.

Решено је да се митраљеско гнездо на нрквеном торњу неутралише ватром из 8 противтенковских пушака 20 мм, а бункер на улазу у село са топовима 45 мм, са којима смо били ојачани, непосредним гађањем, у предвечерје 8. априла. Командант батаљона Бошко Ћопић позвао је командира батерије Тому Кртинића да са њим утврди начин неутралисања бункера. Лежећи иза једне живице, на око 150—200 метара од бункера, осматрали смо простор и на глас размисљали како на најпогоднији начин уништити посаду бункера. Командир батерије, стари вук, који је цео рат, као борац и старешина, провео у батаљону Бићо Кесић, где је био цењен по храбрости и снажљивости, узео је доглед и подуже осматрао бункер и простор око њега. Био је то човек који је научио читати и писати, а понешто и рачунати, у партизанима. На Сремском фронту примио је батерију 45 мм. Причало се да не верује много у нишанске справе и да најрадије гађа са блиског одстојања, нишанећи кроз цев оруђа. Било је у томе доста истине. Томо је предложио да повуче два топа 45 мм ту иза живице и да непосредним нишањењем кроз цев, покуша уништити посаду у бункеру.

Време напада одређено је за 18 часова. Топови су постављени на положај, и на дати знак за напад отворена је ватра. Прва граната погодила је отвор бункера и уништила посаду. Затим је извршен јуриш, а јединице су за неколико минута, савладавши простор од 150—200 метара, упале у село, које је у току ноћи очишћено од непријатеља.

Раде Суша

НОВИ БОРЦИ СРБИЈАНЦИ ПОЛОЖИЛИ ИСПИТ

Првих дана јануара 1945. године Бригада је прекинула одмор у Београду. Јединице су током ноћи пешке стигле до земунске железничке станице. Од Земуна до Сремске Митровице превезли смо се возом. Потом смо продужили покрет поавцем Лаћарак — Кузмин — Шид — Мала Вашица. Прикупили смо се у рејону с. Илинци као дивизијска резерва.

У том рејону Бригаде остаје 4—5 дана, уређујући положаје за одбрану са правца с. Немци и Товарник. Од 10—12. јануара Бригада се помера и прелази р. Босут, с. Немци и запоседа положаје за одбрану северозападно од с. Немци.

Батаљон Крбава, под командом Милоша Ђурувије и комесара Исе Поткоњака, организује одбрану према с. Комплетинцима и с. Оток. Чете прве и друге линије раде даноноћно на уређењу положаја. С обзиром да смо удаљени од насељених места, истовремено смо правили заклоне за заштиту и одмор људства. Снажни покривач је био 15 до 20 цм, температура минус 15 до 20° Ц. Борачки састав сачињавао је 95 одсто младих бораца, неискусних необучених у руковању и гађању из личног наосузања, које смо добили од јединица Црвене армије. Ново наоружање је захтевало комплетну преобуку, како бораца тако и командног кадра.

У међувремену. 4. батаљон организује борбено осигурање у које је одређен 2. вод 1. чете. Ватрена моћ водова и чете више је него удвостручена. Водови су бројали од 70 до 80 бораца, 8 до 12 пушкомитраљеза, 16 аутомата, 27 полуаутоматских пушака, 2 минобацача 50 мм, 1—2 пт пушке 14 мм. Остало наоружање сачињавале су пушке. Уз све то, водови су ојачавани једним тешким митраљезом Максим. Одлазак у предстражу — борбено осигурање није нам баш био по вољи, јер смо морали под хитно приступити изради заклона за сваког борца и ватрена средства. За повезивање ровова нисмо имали времена. У 3,00 часа 17. јануара 1945. године, истурене патроле и мртве страже откривају покрет и присуство Немаца испред предњег краја одбране нашег вода. Немци су се кретали право на наш одбрамбени ретон. Долази до пушкарања, ватра се углавном отвара из пушака са обје стране. Нисам дозволио отварање ватре из митраљеза и пушкомитраљеза ради прикривања њихових ватрених положаја и система одбране вода.

Кад су пришли на одстегјање 150 до 200 метара, Немци прелазе на јуриш. Командовао сам „брза паљба“. Ватра је отворена из свих

ватрених средстава. Немци су заустављени. О нападу сам обавестио команданта батаљона и командира чете. Курир се убрзо враћа и доноси наређење да упорно браним положај. Ватоа се чула и на правцу одбране 3. чете нашег батаљона. Немци се постепено повлаче назад. Међутим, поседали су повољније положаје на одстојању од око 300 метара од нас. У насталом затишју, појачали смо мере будности и обезбедили бокове. Очекивали смо да ће Немци пред зору предузети нови напад јачим снагама.

Међутим, 17. јануара 1945. године у свануће, из правца Товарника и Шида, и на огранцима Фрушке горе, чула се грмљавина топова и бука мотора тенкова. На наше положаје у напад су прешле снаге јачине до две чете, уз подршку ватре минобацача. Решили смо да се упорно бранимо. Отварамо снажну ватру. Заустављамо непријатељски стрељачки stroj. И Немци узвраћају из свих оружја и доста прецизно гађату наше положаје минобацачима. Извештавам командира чете, али упућени курир ми се више не враћа. Практично остатом без везе са командом чете. Истина, имамо визуелну везу. Али, не повлачимо се.

Немци су у току дана јуришали тош 4—5 пута. Сваки јуриш је био дочекан снажном ватром. Трпели су велике губитке. Негде око 15,00 часова непријатељ је успео да се снагама јачине једног вода пребаци на један салаш, који је био удаљен 150—200 метара од нашег положаја и тамо постави два митраљеза, са циљем да нам бочном ватром нанесе губитке. Намеру непријатеља смо брзо открили. Ватром пушкомитраљеза Милана Јанковића и Милутина Пантелића, брзо смо неутралисали непријатеља на салашу.

После тога, Немци отпочињу повлачење. На бојном пољу непријатељ је оставио седам мртвих. Наши губици били су један теже и три лакше рањена борца. Заробљена су два пушкомитраљеза Шарца, четири кутије муниције, 12 комада ћебади и неколико шаторских крила. Падом мрака стиже курир, који преноси наређење командира чете Ђуре Гајића, да хитно повучем вод правцем с. Немци преко р. Босуа у састав батаљона.

Са великим задовољством истичем да смо се ми старији ратници дивили и били изненађени одважношћу, храброшћу и издржљивости наших младих бораца са подручја Ваљева, Крушевца, Трстеника, Врњачке Бање, Ниша, Сврљига и из других крајева Србије.

Прелазимо преко моста на Босуту, који те био под снажном артиљеријском ватром, и стижемо у састав чете са којом настављамо повлачење. У дубоку ноћ долазимо у Илинце. Колона застаје. Очекујемо одмор, али од одмора нема ништа.

Командир чете Ђуро Гајић позива командире водова и командире средстава за подршку на притем новог задатка. Издавању задатка присуствовали су командант батаљона Милош Ђурувија и комесар батаљона Исо Поткоњак. Командант батаљона наређује да наш батаљон остаје на обезбеђењу и заштити левог бока 6. дивизије, која се повлачи правцем Шид — Адашевци — Мартинци. Поседамо већ раније уређене положаје североисточно од села Илинаца. Прва чета са два тешка митраљеза и сваки вод са по две пт пушке, посела је иоложај северно од с. Илинци, са задатком да обезбеђује бок са прав-

ца Товарника, и да прихвати делове 3. крајишке бригаде, која се извлачила од Товарника правцем с. Илинци — Мала Вашица.

Командант батаљона на крају додаје: „без мога наређења нико не сме напустити положај“. По пријему наређења око 02,00 часа 18. јануара, по водовима, поседамо положаје који су били удаљени од с. Илинаца 1.500 до 2.000 метара. Ноћ је била доста видљива са снежним покривачем и врло ниском температуром. Од велике хладноће руке су се лепиле за оружје. По поседању положаја, поставили смо иотребна борбена обезбеђења у правцу Товарника и железничке пруге.

Распоред чете био је следећи: 1. вод на челу са Николом Шепом на десном крилу (десно од њега није било наших снага), 2. вод на челу са командиром Миланом Жигићем и делегатом Николом Кораћем у средини, 3. вод на челу са Ђорђем Клашњом посео је положај у другој линији позади 1. и 2. вода, на одстојању 200 до 300 метара. На левом крилу чете одбрану је организовала 2. чета са великим међупростором који је раздвајала блага коса покривена кукурузовином и живицом.

Ујутру, из правца Шида чује се снажна ватра артиљерије и хука мотора тенкова. Долази до судара у цик зоре. Још се униформе не распознају. На наш рејон одбране наступају три колоне, свака јачине око чете. Решили смо да их пустимо што ближе, да се уверимо да то нису борци 3. крајишке бригаде, које треба да прихватимо. Никола Шепа пита ко је тамо? Неко са чела колоне, која се већ приближила одговара — 2. батаљон 3. крајишке бригаде. Кад се колона приближила на 70 до 100 метара, тек смо онда видели да су немачке. Дао сам уговорени сигнал за отварање ватре. Први наши плотуни Немцима су нанели тешке губитке и натерали их на повлачење.

Међутим, примећујемо да непријатељу стижу појачања од Товарника и да усмеравају своје дејство на наше бокове. Нова колона која пристиже, усмерава своје дејство на десно крило првог вода. Око 10,00 часова, део снага непријатеља успева се докопати ровова на десном крилу одбране првог вода.

Непријатељ је и на нашем правцу појачавао своје јединице, покушавајући се убацити у међупростор између 1. и 2. чете.

Негде око 12,00 часова добио сам наређење да се повлачим. Питам делегата Николу Кораћа, зашто да се у сред дана на чистом терену повлачимо, а непријатељу смо нанели тешке губитке. Осећам да наша одбрана може издржати до пада мрака. Од командира чете Гајића сам добио одговор да смо сјајно извршили задатак, али, да уз организовани прихват 3. вода и заштитом сопствене ватре прихватимо 1. вод и да хитно предузмемо извлачење у правцу с. Илинци — Мала Вашица. Одвајање од непријатеља, а посебно 1. вода, ишло је споро. Ипак, успешно смо извршили одвајање од непријатеља.

У току ових борбених дејстава, посебно су се истакли борци пушкомитраљесци: Милан Јанковић, погинуо у с. Кидрево код Славонског Врода, Милутин Миленковић, из Врњачке Бање, умро 1978, Милутин Пантелић, Раде Марковић, рањен код Славонског Брода, Радојица Костињац живи у Новом Селу код Врњачке Бање и многи други.

Првих дана новембра 1944. године, док је 3. личка пролетерска бригада водила борбе против Немаца у околини Манђелоса у Срему, стигла је обавест да треба изабрати делегате за Први конгрес УСАОС-а. На омладинским састанцима, по батаљонима, из 3. бригаде за делегате су изабрани: Ђуро Цвијановић делегат вода, Јово Бабић секретар СКОЈ-а Бригаде и Дане Поповић политички делегат вода. Након неколико дана кренули смо у Београд, где је било зборно место свих делегата из јединица 1. пролетерског корпуса.

Пошто није било организованог превоза од фронта до Београда, морали смо се сналазити. Ђуро Цвијановић и ја смо кренули пешаке, рачунајући да ће наићи неко возило. Стопирали смо прво возило које је наишло. Био је камион Црвене армије. Прилазећи кабини приметили смо да је возач тотално пијан. Једва је држао управљач у рукама. Други војник до њега, као сувозач, покушавао је да му узме волан. Али му то није полазило за руком. Но, без обзира на овакву ситуацију, ипак смо одлучили да нас повезу. Камион је кренуо пуном брзином правећи „осмице“ по путу. Ми смо се налазили у јако неугодној ситуацији. На једној раскрсници, камион се зауставио, јер шофер није био сигуран којим правцем да иде. Искористили смо то и продужили пешке.

У главном граду сусрели смо се са осталим делегатима из 6. личке дивизије, међу којима су се налазили Милан Павичић политички комесар 2. бригаде, Раде Потребих политички делегат вода и Гојко Узелац помоћник комесара чете.

БОРАВАК У МЛАДЕНОВЦУ

Делегати су се окупљали у Младеновцу. Од Београда до Младеновца превезли смо се железницом. Делегати из јединица 1. пролетерског корпуса, смештени су у једну школу у којој је организована заједничка исхрана. Омладина из околних села више пута нас је колективно посећивала, доносећи нам храну и дарове.

Поред делегата из борбених јединица у Младеновцу се налазило доста представника омладинских организација са терена. Заједно смо посећивали културно-уметничке приредбе, које је за нас организовала омладина Младеновца. Истовремено, смо се дружили и са војницима Црвене армије који су били у овом граду.

Боравак у Младеновцу био је кратак. За Београд смо кренули 12. или 13. новембра 1944. године. Претходно смо се окупили на младеновачкој железничкој станици. За превоз делегата формирана је посебна композиција. Вагони су украшени заставама, сликама и пароллама. Народ и омладина су нам приредили срдачан испраћај из Младеновца.

И на железничкој станици у Београду окупило се мноштво народа и омладине. Тако нешто нико од нас раније није доживео. Ту су држани говори добродошлице. Сви присутни су певали и играли. Посебно је било масовно козарачко коло. После свечаности, уз помоћ омладине, делегати су смештени по касарнама, школама и другим објектима.

Време до почетка рада Конгреса искористили смо за обилазак и упознавање града. Обилазили смо улице и квартове где смо прије непун месец дана водили жестоке борбе за ослобођење Београда.

У предвиђено време, 16. новембра, делегати су се окупили у великој дворани Коларчевог здања. Дворана је била испуњена до последњег места. Иза високих гостију, који су присуствовали Конгресу, седели су делегати из борбених јединица НОВЈ. Разгледали смо свечано украшену дворану: пароле, наше и савезничке заставе, слике Тита, Стаљина, Рузвелта и Черчила. Одједном, двораном се проломио аплауз. Добро расположен и насмејан, у маршалској униформи, ушао је друг Тито.

Двораном се проламало громко клицање 2.000 делегата: „Херој Тито“, „Херој Тито“. Имао се осећај да ће се дворана срушити од ерупције и одушевљења. Поред Тита, конгресу су присуствовали и други високи војни и политички руководиоци: А. Ранковић, Моша Пијаде, Едвард Кардељ, Иван Рибар, команданти и комесари прослављених јединица НОВ-е: Коча Поповић, Пеко Дапчевић, Мијалко Тодоровић, као и војни представници Црвене армије, САД, Велике Британије и Бугарске.

Пошто су се стишале овације и гости заузели своја места, за менаџмент је у сали настао тајац. У муклој тишини за говорницу је изишао Драги Стаменковић, секретар Покрајинског комитета СКОЈ-а Србије. Он је најпре поздравио све присутне делегате и госте, а посебно Врховног команданта НОВЈ и маршала Југославије Јосипа Броза Тита. Поново је уследио буран аплауз, коти дуго није престајао. Друг Тито је више пута устајао покушавајући да стиша одушевљење делегата. Иста слика се поновила и кад је Драги Стаменковић замолио Тита да узме реч.

За време говора друга Тита у дворани је била поново тишина. Очи свих биле су упрте у Врховног команданта. Присутни су сваку његову реч просто гутали. У свом говору Тито је у првом реду поздравио делегате конгреса, затим омладину Собите и Југославије, одајући јој пуно признање за све оно што је учинила у великој ослободилачкој борби народа Југославите. Потом је позвао све припаднике младе генерације да одлучно наставе борбу до коначног ослобођења наше земље, да негује и развија братство и јединство, да приступи обнови и изградњи порушених и попаљених села и градова, железничка пруга и других комуникација и индустријских објеката које је окупатор разорио.

Говор друга Тита често те прекидан бурним аплаузом и скандирањем Титу, Партији, слободи, братству и јединству и НОВЈ.

Пошто су Конгрес поздравили представници страних делегација, те представници омладине Хрватске, Македоније, Словеније и други, уводне реферате поднели су Драги Стаменковић и Радован Пантовић. За дискусију се јавио велики број делегата. Свако од њих на свој начин је настајао упознати Конгрес са активностима омладине из средина из којих су долазили. Дискутовали су борци НОВ, радници, сешаци, интелектуалци и делегати из других средина. Било је интересантно слушати поједине борце који су до у детаље описивали поједине борбе, уништавање непријатеља ручним бомбама и сличне подвиге.

Другог дана рада Конгреса, делегати су упознати са поруком из војне болнице у Београду, где се налазио велики број рањених бораца, да је нестало крви за његово успешно лечење. С тим у вези, апеловало се на делегате да, који то желе, дају крв за рањене борце. Док се правио списак добровољних давалаца крви, настала је неопи-сива гужва. За врло кратко време јавило се преко 800 делегата.

Делегати 1. кон-
греса У С А О С - а
Новембар 1944.
године у Београ-
ду

Задњи дан рада Конгреса био је посебни доживљај за сваког његовог учесника. Тог дана Рато Дугоњић, секретар ЦК СКОЈ-а, предао је Орден народног хероја Ивану Рибару за његовог покојног сина Лолу. Тренутак предаје ордена је био заиста дирљив, а посебно кад је друг Рибар у свом кратком говору са сузама у очима рекао: „Сви сте ви моја деца“. У том тренутку није било делегата којем нису потекле сузе.

Након усвајања Резолуције о даљим задацима омладине те Прогласа упућеног омладини Србије, Конгрес је завршио рад.

Напуштали смо Београд и одлазили сваки у своју средину, на нове задатке. Неко је ишао на фронт, неко у позадину, усмерени сви ка једном циљу — коначном истеривању окупатора из земље и њеном потпуном ослобођењу. Ми делегати из 6. личке дивизије вратили смо се у своје јединице на Сремски фронт, где смо борцима преносили своје утиске са Конгреса.

Дане Поповић

ЧИКА ВАСИНЕ СУЗЕ

Током фебруара и марта 1945. године једна група бораца из 2. чете батаљона Велебит у више наврата је боравила на одмору у кући чика Васа из Адашеваца. Пошто је фронт био близу Васена породица се налазила негде у позадини. Он је остао сам у кући, хранећи коње и остале домаће животиње. Кад год смо боравили код њега, помагали смо му у његовим пословима. А он, колико је могао, одуживао нам се на тај начин што нас је частио са оним што је имао у кући. Са њим смо спавали у истој соби.

Из Васине куће смо после краће припреме за пробој Сремског фронта кренули према Моровићу.

У његовом смо се дворишту постројили и припремили за покрет. Посматрао нас је, знајући да га заувек напуштамо. Сузних очију, пришао је сваком од нас и поздравио се.

Након 7—8 дана наша чета се налазила у Сољанима. Чика Васа је био ангажован да превози рањенике. Чуо је да се и ми ту налазимо и пронашао нас је. Оставио је своје коње негде на путу. Нашао нас је уморне и неиспаване. Био је срећан кад нас је видео. Поново је заплакао када смо му рекли да је погинуо Мирко Космајац.

На растанку нам је рекао: „Посетите ме кад се рат заврши, чекаћу вас као своје синове“.

Миодраг Гавриловић

ТРАЖИЛИ ДОБОШ — НАШЛИ ТОРБУ СА ОКВИРИМА

Једне мартовске ноћи 1945. године, 2. чета 1. батаљона налазила се у Босутским шумама. Ја и борац Васић смо упућени на извиђање. Ноћ је била тамна, без месечине. Крећући се блатњавим шумским путем, одмакли смо се од чете неких 150 до 200 метара, кад смо приметили да се неко дао у бекство. Закључили смо да се ту налазило неколико људи. Отворили смо обојица ватру у правцу одакле се чуло њихово бежање. Са супротне стране нико није пуцао.

Васић је приликом отварања ватре испразни добош руског аутомата. Хтео је да га замени новим — пуним. Приликом замене празни добош му је испао и негде се откотрљао. Тражио га је по мраку, али га није могао пронаћи. Пришао сам и ја да му помогнем. Уместо добоша нашли смо торбицу са три пуна оквира. Видело се да је торба са оквирима била дуже у води. Касније нам је корисно послужила.

Кад је следећег дана Васић очистио оквири и торбицу, приметили смо да је на каишу од торбе писало име његовог рођака који се налазио у извиђачкој чети. Погинуо је пре два месеца приликом извиђања на истом терену где смо му пронашли торбицу са оквирима.

Миодраг Гавриловић

КОМАНДИР МИ ЈЕ СПАСИО ЖИВОТ

После пробоја Сремског фронта даноноћно смо гонили непријатеља према северозападу. У нашем наступању стигли смо до Славонског Брода. Налазили смо се на тедној пошумљеној коси северно од града. Чим се добро разданило, Немци су нас тукли артиљеријом.

Нисмо се били укопали па смо се морали мало повући. Приликом повлачења, на једној вододерини, пришла су нам два борца из неке друге јединице. Позвали су ме да се склоним код њих. Гранате су падале тик поред нас.

На десетак метара од места где сам се налазио лежао је командир извиђачке чете Илија Растовић. Видећи у каквој се опасности налазим, позвао ме је по имену рекавши: „Прелази код мене ту ћеш погинути“. Само што сам дошао до њега, граната је пала на место где сам раније био. Оба борца који су остали, погинули су.

Тако, захваљујући командиру Илији Растовићу, остао сам жив.

Миодраг Гавриловић

СУКОБ СА НЕМАЧКОМ ПАТРОЛОМ

Први батаљон Велебит држао је положај на делу фронта према с. Немцима.

Немци су свакодневно тукли наш положај, а снајперисти су гађали сваког од наших бораца кога би уочили. Доста их је на тај начин убијено или рањено. Стога је штаб 1. батаљона наредио командиру 1. чете Петру Мандарићу да пошаље групу бораца, да ликвидира ту ватрену тачку.

Пред вече, 24. јануара, командир чете је позвао десетара Богдана Петровића и издао му задатак да са неколико бораца извиди и по могућности уништи немачке снајперисте. Одредио му је правац кретања и дао знаке за распознавање. Примивши задатак десетар Петро-

вић је окупио своје борце и тражио ко ће од њих добровољно кренути на извршење задатка. Поред неколицине других налазили су се Милан Лазић и Живојин Јефтић. По извршеној припреми група је кренула у правцу непријатељског положаја. Кад су дошли до нашег предстраже, која се налазила на 50 до 60 метара испред положаја батаљона, објаснили су командиру борбеног осигурања куда иду, рекавши му да ће се истим правцем вратити.

Опрезно и тихо група се кретала према непријатељском положају. Богдан је ишао на челу. Ишли су кроз необране кукурузе.

Кад су се приближили сасвим близу непријатељског положаја, чули су разговор Немаца. Застали су иза купа кукурузовине. Као вођа патроле, Богдан је наредио групи да крене још мало напред. Баш у том моменту испред њих се појавила немачка патрола у белим мантилима (огртрачима), тако да су се једва примећивали на снегу. Само што је Богданова група кренула немци су је приметили и на њу запуцали из непосредне близине. Један метак је погодио Богдана у леву руку, нешто ниже од рамена. Видевши да им је рањен командир, Живојин и Милан, који су се налазили у његовој непосредној близини, отворили су ватру на немачку патролу, после чега се патрола повукла према свом положату.

Отворили су јаку ватру у правцу групе наших бораца. Пошто је рањен десетар Богдан Петровић, група је одустала од даљег извршења задатка.

По одласку у састав чете, рањеном десетару је пружена прва медицинска помоћ у четном превизијалишту. Потом је упућен у бригадну амбуланту, а одатле у Сремску Митровицу, у армијску болницу на даље лечење.

Након излечења, Богдан Петровић се вратио у своју чету. Учествовао је у свим борбама у победоносном походу наших јединица кроз Славонију, према Загребу. У тим борбама, у близини Врбовца, Богдан је још једном рањен.

Миодраг Андрејић

НА ПРИЛАЗИМА СЛАВОНСКОМ БРОДУ

Ђаково Је ослобођено!

Непријатељ одступа. Наше га јединице у непрекидном гоњењу потискују ка Славонском Броду.

Маршујемо — већ 52 километра. Дознајемо да су се утврдили и Д^а Д^аЈУ отпор у селима Матковић Мала и Киндрево. Сви осећамо, ако будемо освојили та села, да ће Славонски Брод бити брзо ослобођен.

Валовити, леп предео, не одаје по својој лепоти да ће се ту одиграти једна од најтежих борби.

План је готов. — Крбава право на село, а 1. батаљон има да заобилази и тиме олакша заузимање села.

Болничарка Мица Бањеглав са тешко рањеним командантом батаљона Милошем Ђурувијом

Ноћ без месечине. И сувише је мрачно да би распознали где се непријатељ, отприлике, налази. Али, свако осећа да је ту близу... Треба још ближе прићи, још ближе. . .

Свањива. Трећа чета се толико примакла да види зелене униформе.

— Јуриш!

Непријатељ одступа низ косу. Наши аутомати добро дејствују. . .

Почиње њихова артиљерија да дејствује — да их штити.

Шрапнели експлодирају, бацачи рију земљу. Зрак испуњава мирис барута.

Трећа чета је у незгодном положају — можда ће се морати повући. Не! Стигао је 1. батаљон!

— Напред, другови!

Напредујемо даље ка Киндреву. Још само Киндрево па су врата за Славонски Брод отворена.

Терен одговара непријатељу. Његове добро утврђене позиције не пуштају нам да пријемо селу. Из њихових машинки бљује смртоносна ватра.

Овде се показало сјајно садејство нашег оружја. Артиљерија и бацачи туку по њиховим бункерима, али добро утврђена митраљеска гнезда и даље ометају прилаз ка селу.

„Противтенковске пушке напред!“ — чуле се команда. . . Пузећи, приближују се мало по мало бункеру. Три метка била су довољна да

униште бункере. Борба се води за сваку кућу. Непријатељ не може да одоли нашем силовитом налету. Киндрово је ослобођено.

Непријатељ се задржава јачим снагама на koti — Рашће брдо. Немци покушавају у току целе ноћи да нас изненаде. У зору нам се учинило да више нећемо издржати. Једна чета је опкољена, али се она лавовски бори.

„По сваку цену спасити другове!" — гласило је наређење.

Тада настаје огорчена борба прса у прса. Штектање митраљеза, гранате, бацачи, бомбе све се то претворило у тешко и заглашно брујање.

Командант Крбаве, друг Ћурувија, пада тешко рањен. Брзо се преноси та вест. Борци су огорчени!

„Зар нашег команданта? Ах, гадови! Сад ћете видети ко су пролетери."

Борци јуришају као лавови. Огорчење је сувише велико. За нашег омиљеног команданта пашће сто Немаца.

Непријатељ се колеба. Наши то примећују. Последњи најтежи јуриш одводи јунаке са Киндрова на саму коту. Непријатељ је разбијен. Није имао чак времена ни да закопа или однесе своје мртве. Погинули леже на сваком кораку!

Швабе су дезорганизоване и у бесу дижу мост који спаја Славонски Брод са Босанским Бродом, баш у тренутку када се на њему налазила густа колона њихових војника.

Трећи батаљон брзим маршем улази победоносно у Славонски Брод.

Милош Крњајић

СУСРЕТ ПОСЛЕ ШЕСТ ГОДИНА

На путу у Србију, августа 1944. године, јединице 6. личке дивизије тешко су се кретале преко Зеленгоре и Сутјеске. Глад и умор до крајњих граница исцрпили су борце. Многи од њих су од изнемоглости остајали иза својих јединица, јер нису могли даље.

Баш у то време наишли смо на два млада партизана који су лежали пред стазе, којом се кретала колона Бригаде. Били су у врло тешком стању. Подигли смо их и повели са собом. Али, како нису могли ићи, тражили смо од коморе Бригаде коња, на кога смо обојицу натоварили.

Чак нисмо ни знали како се зову та два борца, нити из које су јединице. Циљ нам је био да их спасемо. Једно време смо их водшдо са собом, а потом смо их предали у болницу Дивизије. Интересовала сам се што је било даље са њима. Другови из болнице су ми рекли да су се опоравили и да су упућени у своје јединице.

Негде 1950. године налазила еам се на дужности на земуномском војном аеродрому. Једног дана код мене су дошла два млада човека. Рекли су ми да су се интересовали за мене и кад су сазнали где радим дошли су да ме виде. У ствари, била су то она два млада партизана које смо спасили на Зеленгори. Звали су се Раде Јованић, правник и Милан Танкосић авио-механичар. Раде је био брат генерала Ђоке Јованића. Дуго смо разговарали и евоцирали успомене на оне тешке ратне августовске дане. Оба су касније погинула — Раде у аутомобилској, а Милан у авионској несрећи.

Сока Софија Рајшић — Тема

ОСТАО ЈЕДИНИ ИЗ ПРВОГ СТРОЈА ЧЕТЕ

Друга (могоричка) чета, батаљона Мирко Штулић, настала је и формирана од устанка из села Могорић. Сви су се познавали: 18 Корица, 17 Радаковића, 16 Ђаковића, 13 Маљковића, 8 Борића, 8 Илића, 4 Чанковића и други из села Могорић. Неколико бораца било је из Медачких села. Дакле, преко стотину бораца. Током рата, чета је имала губитке и попуњавала се из свих крајева земље куда је пролазила. Ја сам цео рат провео у тој чети, од борца до командира.

Дужност командира чете примио сам 2. фебруара 1945. године у Шиду, у јеку наше офанзиве. Убрзо по пријему дужности сачинио сам списак чете кога чувам и данас. Прелиставајући свеску видео сам да се у чети тада налазило само нас тројица из Могорића и још неколико Личана из других личких села, па ми се и нехотице вратила мисао на другове који су кроз чету прошли и на борбе које смо заједно водили. Многи су погинули, умрли од тифуса, рањени, а неки су отишли у друге јединице за старешине.

Кад сам примио чету, поред нас неколико Личана, били су борци из Србије — од Ваљева, Пожеге, Лесковца, Сврљига, Крушевца и Београда, већином омладинци и без ратног искуства, али храбри и одлучни.

Србијанци су, и поред забране, крадом, долазили до самих траншеја на Сремском фронту, са пуним торбама хране и деловима топле одеће за своје синове.

Једне вечери, не сећам се датума, уместо јединице из наше бригаде, на смену је дошла чета Македонаца. По извлачењу у дубину, у команди батаљона нам је саопштено да напуштамо тај део фронта и да крећемо преко Босута ради напада на Врбању.

Напали смо Врбању и заузели је из покрета, а затим прешли у одбрану. Сутрадан, изјутра, непријатељ је, са надмоћним снагама, уз масовну подршку артиљерије, напао наше положаје. Борба је трајала читав дан. Колико је била оштра показује овај податак: у чети је било 18 пушкомитраљеза, са по 1.200 метака, а већ предвече муниција је била на измаку.

Како се вече приближавало тако су Швабе све јаче притискале. ГХробијале су панцер-фаустима куће и тако правиле пролазе. Ручне

бомбе праштале су на све стране. Доста је бораца из 2. чете погинуло и рањено. Међу рањенима је био и командир вода Миланко Ђаковић. И поред тога што је у наш рејон, падом мрака, пристигао један наш батаљон као појачање, непријатељ је успео да се пробије према Винковцима. У току ноћи и ујутро поновили смо напад на Врбању, али без успеха. После овога одступили смо, под јаком артиљеријском ватром на полазне положаје. За време повлачења погинуо је и наш командант бригаде Љубомир Медић Брзица.

Наредни окршај са непријатељем имали смо на Ђакову. Пре нашег пристизања Ђаково је било ослобођено, али су га Немци противнападом повратили. Поред још неких јединица и наш батаљон добио је задатак да га поново ослободи. Падом мрака, наш батаљон је са осталим јединицама, у једном налету ослободио Ђаково. Даљни наш покрет био је према Славонском Броду. Борбе код Брода, 2. чета, као и остале наше јединице, водила је за пошумљене висове северно од града, где смо наишли на јак отпор непријатеља и на делимично минирани терене. У тим борбама чета те имала губитака. Поред осталих, рањен је и помоћник комесара 2. чете Бранко Крњајић, претпоследњи од Могорићана у 2. чети. Од тада до победе, из првог строја могоричке чете, остао сам само ја.

Главна одбрамбена линија непријатеља у Славонији била је на реци Илови. У вишедневним нападима и одступањима наша чета имала је знатне губитке. И поред упорности непријатеља, ослободили смо Гарешницу и продужили према западу.

Једног предвечерја, колико се сећам био је 8. мај, чета је избила на падине Загребачке Горе. Град се видео као на длану. Без задржавања и без отпора, сишли смо низ падину, прешли цесту и избили у предграђе Загреба, северно од Максимира. Због нејасне ситуације издата је команда да се на достигнутој линији стане. Девог маја изјутра наређено је да се крене напред према центру града. Друга чета кренула је у колонама, од једне до друге капије. Јачег отпора није било. Народ је почео излазити из кућа, измешао се са борцима.

Наредне ноћи 1. батаљон је водио борбу са заосталим групама које су бежале према западу. Наша чета му је придата. Ту је и окончала свој ратни пут.

Дмитар Ђаковић Ћић